BYGGNADS
VÅRDS
FÖRENINGEN

Lagstiftning och utmaningar för att värna kulturmiljö-värden i Sverige

Kristina Berglund
Arkitekt SAR/MSA, f.d. stadsarkitekt
Adj. styrelseledamot i Svenska byggnadsvårdsföreningen

Svenska byggnadsvårdsföreningen

Nationell ideell miljöorganisation som verkar genom att

- att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård, byggnadskultur och sunt byggande
- att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv
- att främja en god stadsmiljö och god kvalitet i övrigt i nutida stadsplanering.

www.byggnadsvard.se

Kulturmiljölagen

kulturmiljölagen – portalparagraf 1 kap 1 §

- Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön
- Ansvaret för kulturmiljön delas av alla
- Syfte att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer

kulturmiljölagen - byggnadsminnen
3 kap 1 §

Byggnad med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen

Kan också tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar

kulturmiljölagen - byggnadsminnen 3 kap 2 §

- Länsstyrelsen ska genom skyddsbestämmelser ange hur byggnadsminne ska vårdas och underhållas samt ändringar som inte får ske
- Bestämmelser får också vården av ett område kring byggnaden så att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas

kulturmiljölagen - byggnadsminnen 3 kap 3 §

- Skyddsbestämmelser ska så långt möjligt utformas i samförstånd med ägaren till byggnaden och området
- Ägaren får inte åläggas större skyldigheter än vad som är nödvändigt

Plan- och bygglagen

plan- och bygglagen – stads- och landskapsbild 2 kap 6 §

Vid planläggning, bygglovsprövning m.m. ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras med hänsyn till

- stads- och landskapsbilden
- natur- och kulturvärdena på platsen
- intresset av en god helhetsverkan

plan- och bygglagen – förvanskningsförbud 8 kap 13 §

Byggnad - särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt - får inte förvanskas …

tillämpas också på allmänna platser och bebyggelseområden

plan- och bygglagen – underhåll
8 kap 14 §

Underhållet ska anpassas till omgivningskaraktär och byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt

Om byggnaden är särskilt värdefull ska den underhållas så att de särskilda värdena bevaras

plan- och bygglagen – varsamhetskrav 8 kap 17 §

Ändring och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden

plan- och bygglagen – bygglov och rivning 9 kap 37 och 76 §§

Ökad bygglovsplikt för särskilt värdefull byggnad eller inom sådant bebyggelseområde som omfattas av förvanskningsförbud enligt 8 kap 13 §

Rivningslov får inte ges om byggnadsverket/bebyggelsen bör bevaras på grund av historiskt, kulturhistoriskt, miljömässigt eller konstnärligt värde

Miljöbalken

miljöbalken–värdefulla områden, riksintressen 3 kap 6 §

Områden och fysisk miljö av betydelse - natur- eller kulturvärden eller för friluftslivet - ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön

Områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet ska skyddas mot påtaglig skada

Riksintressen ”påtaglig skada”

Miljöbalken, prop:

Med uttrycket ”påtagligt kan påverka” […] utesluts bagatellartad påverkan

Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet:

Påtaglig skada kan uppstå om en åtgärd mer än obetydligt skadar något eller några av de värden som utgör grunden för riksintresset

Nobel Center, MMD upphävde planen

Sthlm, Blasieholmen

Foto planhandlingar och

Kristina Berglund

miljöbalken – utpekade skyddsvärda områden 4 kap 2-6 §§ samt 7 §

2-6 §§ …särskilda bestämmelser för … för vissa områden som i sin helhet är av riksintresse

7 § Området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården är en nationalstadspark

Ny bebyggelse och nya anläggningar får uppföras endast utan intrång i park- eller naturmiljö och utan skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden

Nationalstadsparken

miljöbalken kulturreservat
7 kap 9 §

Ett mark- eller vattenområde får förklaras som kulturreservat i syfte att bevara värdefulla kulturpräglade landskap

Inget hinder om det finns byggnadsminne, kyrkligt kulturminne eller fornlämning inom området

Utmaningar – brister i tillämpningen

Gula listan – ett kunskapsunderlag

hot
rivning / förvanskning / förfall
räddning

Foto Kerstin Johansson

Riksintresset negligerades

”ska ge ett intressant tillskott till miljön”

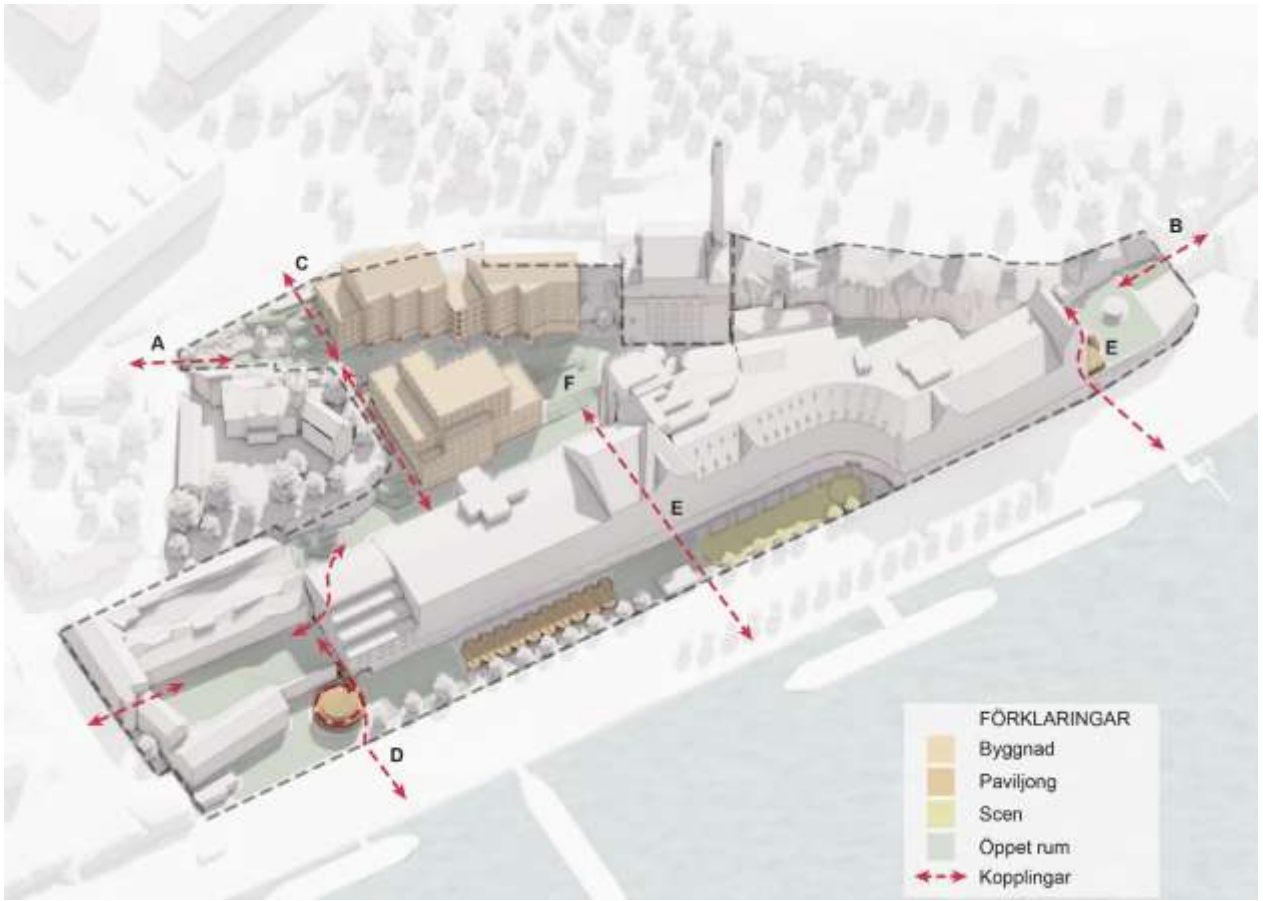
Uppsala kv. Ubbo, byggprojekt mellan domkyrkan och slottet

Foto planhandlingarna

Kulturreservat respekteras inte

”förstärka områdets karaktär”

Münchenbryggeriet, del av Ludvigsberg 3

Foto Hoger Ellgaard CC-BY-SA-3.0 och planhandlingarna

Experter respekteras inte - RAÄ

”möjliggöra en utveckling av fastigheten”…

Kv Hästen 21, Stockholm

Foto Kristina Berglund

Byggnader av BM-klass revs

Varberg, Lindberga gård

Foto Per Arne Ivarsson

Marstrands turisthotell

Foto Kerstin Johansson och Vicki Wenander

Miljökonsekvenser förvanskas

för att uppnå *”tidsenliga hållbarhetsvärden”*

Kv. Astoria Stockholm Foto Fredrik von Feilitzen och Kristina Berglund

tydliga lagregler men brist på insikt urholkar lagskyddet

- två av tre kommuner saknar de förutsättningar som krävs för att värna kulturvärden i processerna (RAÄ 2017, 2018, 2019)
- expertkunskap tas ofta inte till vara, inte ens RAÄ
- miljökonsekvensbeskrivningarnas slutsatser är inte objektiva
- särskilt utpekade skydd respekteras inte
- länsstyrelsens roll som “statens förlängda arm” försvagad
- domstolarna kör över RAÄ:s bedömningar

diskussionspunkt: hur stärka kunskapen om vikten av att värna kulturarvet i ärendeprocesserna?